

זְכוּרָה לְיִשְׂרָאֵל (מבית מִעֲדָנִלּוֹן לְשׁוֹלוֹן הַשְּׁבֵת)

לע"נ ר' דוד ז"ל בר' מרדכי שמרגד הי"ד, נלב"ע כ"ד כסלו תשס"ב, תנצב"ה

"וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען" {ל"ז, א'} - ביקש יעקב לישב בשלווה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישב בשלווה, אומר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם בעולם הבא אלא שמבקשים לישב בשלווה בעולם הזה {בראשית רבה פ"ד, ג', ומובא ברש"י בפסוק ב'}. יש תקופה בחיי האדם השלם שנפשו משתוקקת לשלווה, היינו לאכילת פירות מהעבר מהעבודה שעבד את השי"ת עד עכשיו, "אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא", היינו אכילת פירות העבר זה שייך רק בעולם הבא, ואילו בעולם הזה צריך לעבוד בתמידות ובהמשך מבלי שום הפסק. העבודה של ההווה צריכה תמיד להיות במצב של עלייה בלתי פוסקת, בעבודה בלי סוף. כל זמן שאדם מחובר לחיים ולגוף, אין 'עבר', הכל צריך ומוכרח להיות 'הווה', ואילו שלוהה זו מנוגדת לזה, כי שלוהה הרי זה כאילו התפשטות הגשמיים, כי רק כשאדם נפרד מהגוף הוא יכול לאכול מפרי מעלליו. וזה עומק המונח בבקשת משה רבנו "הראני נא את כבודך" {שמות ל"ג, י"ח}. משה רבנו רצה לזכות לראות את שכנת כבודו כאילו הוא במצב שהנשמה שלו נפרדה מהגוף ויכולה ליזון עיניה מבלי מגבלות הגוף {וע"ע בדרשות הר"ן, דרוש ה'}. ועל כך השיב לו הקב"ה "כי לא יראני האדם וחי" {שם פסוק כ'}, שאי אפשר לאדם להיות במצב שכזה בעולם הזה, כי כל זמן שהנשמה מחוברת לגוף הרי היא נתונה בכבלי הגוף ומגבלותיו, ואי אפשר להשיג השגות גבוהות שמחוץ לגוף, כי לגוף ישנם חוקים וגדרים מיוחדים שאי אפשר לחרוג חוץ ממסגרתם {ספר "דעת שרגא" מאת הרב צבי שרגא גרוסברד זצ"ל}

"ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום" {ל"ז, ד'} - האחים לא יכלו לסבול דברו עמהם לשלום כי אמרו: לפי מה שאתה חושב אותנו לאנשים חטאים, אם כך מצווה עליך לשנא אותנו כדאיתא בפסחים ק"ג שרשעים מצווה לשנאותם, האיך אתה מדבר עמנו לשלום, ואם כך אנו רואים בך דבר עבירה שאתה משלים עם החוטאים בעיניך ואם כך מצווה לשנא אותך {ע"פ תורת משה לחת"ם סופר, הובא בספר "אשר על הפרשה" מאת הרב אשר גרוזמן שליט"א}

"ויראו אותו מרחוק... ויתנכלו אותו להמיתו" {ל"ז, י"ח} - וכתב רש"י לשון ערמומיות. וצריך ביאור מה הערמומיות בזה. ורמב"ן כתב בטרם יקרב אליהם ששיסו בו הכלבים ולא רצו לשלוח בו יד. וצריך ביאור למה שלחו בו יד אח"כ. וניתן להבין כשראו אותו בא חשבו כי בא לפייס אותם ולבקש מחילה, וצריכים לשמוע לו ולקבל דבריו, הגם שלא יאמינו כי בתום לבב מבקש מהם, מכל מקום צריכין להתפייס לו, כי כך המידה, "אדם יראה לעיניים", ולכן כתיב "ויראו אותו מרחוק", שלבו רחוק מהם, בטרם יבוא אליהם לפייסם ויתנכלו אותו להמיתו, ששיסו בו הכלבים שלא יבוא לפייס, וזהו ערמומיות וחוכמתא. ואחר ששיסו בו הכלבים ולא פגעו בו ובא אליהם שוב אין צריכים לשמוע לפיוסו ובקשת המחילה, כי בא מתוך צרה ואימת מוות, על דבר 'מדוע באתם אליי בעת צר לכם' {לעיל כ"ו, כ"ז}, כנ"ל. ויובן בזה מה שאמרו {להלן מ"ב, כ"א} "אבל אשמים אנחנו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו", כי התוודו על שלא שמעו לו ולפיוסו בעת שראו צרת נפשו, בעת שהוא בצר ופחד מוות, והיה להם לשמוע, כי כך מידת הקב"ה כדכתיב {תהלים כ', ב'} "יענך ה' ביום צרה", גם כשהוא בעת צרה שומע ה' לו ויענהו מתוך צרה כנ"ל. ואמרו {מגילה כ"ח} "נושא עוון למי נושא עוון ועובר על פשע למי שעובר על פשע". ולכן כשהתוודו והיו בעת צרה אמרו אבל אשמים אנחנו בדבר הזה אשר ראינו בצרת נפשו, שראינו בצר בהתחננו אלינו ולא שמענו, וזה מידה כנגד מידה {ספר כתב סופר על התורה" מאת הרב אברהם שמואל בנימין סופר זצ"ל}

"וישליכו אותו הבורה" {ל"ז, כ"ד} - במעשה המכירה כתיב "וישליכו אותו הבורה", ואח"כ במצרים שוב הושלך לבור כדכתיב "וגם פה לא עשיתי מאומה כי שמו אותי בבור" {בראשית מ', ט"ו}. יוסף הצדיק עבר כל הבורות והאיר לכל הגלויות, וזהו ענין ארבע פעמים שנכתב 'בור' במעשה המכירה כנגד כל הגלויות. במזמור שיר חנוכת הבית שרומז על חנוכה גם כן כתיב "ארוממך ה' כי דליתני וגו' חייטני מיורדי בור", והרמז כי בימים אלו, ימי חנוכה, יכול איש ישראל לצאת מן הבורות שנשקע שם. איתא במהר"ל ומובא הרבה פעמים ב"שפת אמת" וכבר איתא כן מהקדמונים שגם חנוכה ניתן לבני ישראל קודם הגלות האחרונה כדי שיאיר בכל ימי הגלות, וכדאיתא ברמב"ן שזה שהובטח לאהרן הכהן במנורה "שלך לעולם קיימת" יש בו רמז על נרות חנוכה, שנשאר הכוח לעולם להאיר ולהקל עול הגלות {הרה"ק ר' פינחס מנחם אלתר בעל ה"פני מנחם" צוק"ל זיע"א מגור, תשנ"ג}

"והבור ריק אין בו מים" {ל"ז, כ"ד} - וברש"י: מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו. מדוע התורה היתה צריכה להוסיף את המידע שבבור אין מים בעוד שהיא ציינה בתחילה שהוא ריק? אלא ניתן לפרש שהתורה רצתה לרמוז לנו שהעובדה שהבור ריק לא מלמדת על כך שאין בו כלום, אלא שהוא ריק מדברים טובים! ולכן היא הוסיפה פרט מידע זה שאין בו מים כדי שנבין מה כן יש בו. ניתן להמשיל את הבור לאדם, את המים לתורה, מצוות ומעשים טובים ואת הנחשים והעקרבים ליצר הרע. כשאומרים על אדם פלוני שהוא "ריקיני" אין זה אומר שאין בו כלום, שהוא "נייטרלי", אלא שהוא ריק מתוכן חיובי, ובמקרה דנן תורה, מצוות ומעשים טובים. לתאר אדם כ"ריקיני" זה תיאור שלילי, ולא חיובי. כשם שהבור הוא כלי קיבול, כך גם האדם, ואם הוא לא ממלא את חיייו בתוכן תורני אז תוכן שלילי חודר לתוכו. אך יש הבדל שצריך לשים אליו לב בין הבור לאדם. בור אפשר לכסות במכסה כדי למנוע כניסת נחשים ועקרבים, אפילו כשהוא ריק ממים. לא כך האדם. לאדם יש אמצעי חישה שבאמצעותם הוא קולט מידע, השפעות והנהגות מסביבתו, אמצעי חישה שהוא לא יכול לבטל או "לסגור". רק ע"י החדרת תוכן תורני ויישומו ניתן לקבל סייעתא דשמיא כדי למנוע את כניסת התוכן השלילי. את החושך ניתן לנצח ע"י הדלקת האור. וזה פירוש ז'הר {עורך העלון}

"ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו" {ל"ח, א'} - במדרש {בראשית רבה פ"ה, א'} "כי אנוכי ידעתי את המחשבות" {ירמיה כ"ט, י"א}, שבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו כו', ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח. הרבי ר' בונים ז"ל מפשיסחא אמר, שאף שלעיני בשר היה נראה שמעשה יהודה לא היה ישר כמו מעשה האחרים, אולם הקב"ה הוא היודע מחשבות שיהודה היה נפול בעצמו שהוא אינו כלום ואין לו כלום, ועל כן היה עסוק ליקח לו אישה להעמיד ולדות שאפשר התולדות יהיו יותר טובים {ספר ליקוטי הרי"מ מאת הרה"ק ר' יצחק מאיר אלתר מגור צוק"ל זיע"א}

"איה הקדשה היא בעיניי" {ל"ח, כ"א} - שמעתי מאבי זלה"ה בשם הה"צ מו"ה יצחק מראדוויל זלה"ה וזו לשונו: איה הקדשה, איה המקום המזומן להמשיך על עצמו רוח קדושה וטהרה, או חס וחלילה להמשיך רוח טומאה על עצמו, הוא בעיניי, כשמסתכלין בעיניי באמת ובאהבה ובשפלות "מיט איין צעבראכין הארץ" אז ממשיך על עצמו רוח קדושה וטהרה, ואם חס וחלילה כשמסתכלין בעיניי על מקומות לא טהורים אזי ממשיך על עצמו רוח טומאה, ולמה הכוח הזה בעיניי, משום שהנשמה היא ממלאת כל הגוף ועל דרך העין היא מסתכלת, משום הכי יש לעיניי הכוח הזה להמשיך טוב או ביש {ספר "תורת המגיד מזלאטשוב" מאת הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב צוק"ל זיע"א}

"ויהי כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה פרצת עליך פרץ" {ל"ח, כ"ט} - להבין החילוק מיעקב ועשו שנולדו גם כן תאומים, ויעקב היה ראשון ליצירה כדאיתא במדרש {רבה תולדות פס"ג, י"א} משל אם תניחו שתי מרגליות בשפופרת כו'. ומכל מקום לא התגבר לצאת ראשונה מהבטן, וכאן בפרץ זרח כתיב "והנה יצא אחיו", שפרץ התגבר עליו ויצא ראשונה. אכן העניין בזה כי אצל יעקב לא היה ליעקב שום שייכות עם לידת עשו, לכן לא התגבר עליו כלל,

כי בזה שהקדים עשו לצאת אין שום שייכות ללידת יעקב, וכמו שכתוב בפרשת וישלח שיעקב עשה כמה השתחוואות לפניו ואמר לו "יעבור נא אדוני לפני עבדו", יען שכל ענייני עשו היו דברים קטנים בעיני יעקב ולא היה כדאי לפניו להקדימו, כדאיתא בזה"ק {וישלח קס"ו} דאילו היה ידע עשו חכמה דא יקטיל ליה לגרמיה, אבל בפרץ וזרח שהיו שניהם מטע ה' זרע ישראל, לכן הקדים פרץ לצאת, כיוון שהוא גדול במעלה שיצא ממנו מלכות בית דוד, הראה פרץ לאחיו שצריך להיות לו הכנעה מפניו (ספר "מי השילוח" מאת הרה"ק ר' מרדכי יוסף מאיזביצא זצוק"ל זיע"א)

"ותתפשהו בבגדו לאמור שכבה עמי ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה" {ל"ט, י"ב} - איתא בגמרא {סוכה נ"ב}: לעתיד לבוא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה, הללו בוכין והללו בוכין, צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה. ענין ה' בחינות הר וחוט השערה, הר - יורה על עבירות גדולות וחמורות, וחוט השערה - היינו עבירות קלות. וזהו דכתיב {עובדיה א', כ"א} "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו". דהנה לכאורה למה ישחוט הקב"ה ליצר הרע, והרי עושה שליחותו נאמנה ולשם כך נברא. אלא דבאמת בריאת היצר הרע להסית על עבירות שהם כחוט השערה, אבל על עבירות חמורות כהר לא ניתנה לו הרשות להסית. ועל מה ששינה לגרעו ומסית ומדיח גם על עבירות גדולות וחמורות, ראוי לעתיד שיישחט. וזהו 'ועלו מושיעים בהר ציון' - דכאשר תהיה הגאולה, אזי לשפוט את הר עשו - המשפט לעשו שהוא היצר הרע יהיה רק על העבירות שהם בבחינת הר, שעליהם לא ניתן לו רשות להסית את בני האדם, ועל זה יישפט, יענש ויישחט לפני הצדיקים והרשעים. וביאור העניין, שלצדיקים נדמה כהר ולרשעים כחוט השערה, שאל הצדיק בא היצר הרע בדמות הר, כלומר שעל עבירות קלות שעבר, מדמה בעיניו כביכול שהם עבירות גדולות וחמורות, ומכאן בזה לייאשו ולהכניסו לעצבות במחשבה כי אבד סברו, ובזה יפול לגמרי דעבירה גוררת עבירה, וזהו 'נדמה הלהם כהר'. ומאידך כלפי הרשעים, אדרבה מקטין ומצניע את העבירות החמורות שעשו, שידמו בעיניהם כעבירות קלות ואין עונש חמור כל כך, וזהו נדמה להם כחוט השערה. ועל דרך זה רמז הכתוב כאן, "ותתפשהו בבגדו", הכוונה ליצר הרע שתופס את האדם בבגידותיו, כמו שדרשו חז"ל כעין זה בגמרא {קידושין י"ח}: בבגדו בה - כיוון שבגד בה שוב אין רשאי למוכרה, היינו שבזה תופס היצר הרע את האדם ואומר לו: ממילא בגדת בגידות הרבה לפני המקום, ואם כן "שכבה עמי" לעבור עוד עבירות, שהרי כבר נתמלאת עוונות ופגמים. ועל זה פעל יוסף, "ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא", שהוא לא הביט על בגידותיו אלא עזב אותם. ובזה הורה לדורות הבאים אחריו, שאם בא היצר לאדם ומסיתו לעבור עבירות בטענה שכבר ממילא עבר ופגם, צריך לעזוב מחשבות אלו ולהתחזק ביתר שאת וביתר עוז, שזהו רק מעצת היצר להכשילו בעבירות יותר חמורות. וכמו שאמר אב"ד הרה"ק מקאזמיר זצוק"ל {הובא בדב"י פר' וישלח ד"ה א} עה"פ {ל"ב, ע'}. "אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה", היינו דבעת אשר בא היצר לאדם ואומר לו: הרי עברת עבירות הרבה ואיך תוכל לגשת להתפלל ולעבוד את השי"ת, הלא מאוס אתה בעיניו. על זה צריך לדחות מכל וכל את עצתו, ובדרך משל הוא לגנבים שהחליטו שביום השוק שאז הבהלה מצויה, לא יבחינו בהם. ואחד מהם נכנס לחנות וגנב דבר מועט, מיד היתה בהלה גדולה ובעל החנות רץ לתופסו, בינתיים בא הגנב השני ולקח כל מה שיש שם. אבל אם בעל החנות חכם הוא, ישמור על חנותו שלא יגנבו ממנה עוד, כי יודע את פעולות הגנבים. וכך הוא גם העצה מול עצת היצר, דאם ישמע לו ויתפתה לדבריו, אזי יצליח כך להכשילו בעבירות חמורות יותר, והעצה היא שיישמר ממנו ולהתחזק אפילו שיודע שכבר חטא בעבר בכמה עבירות קלות. וזהו "אם יבוא עשו על המחנה האחת והכהו" - היינו שהיצר בא ואומר לו שכבר מחנה אחת ממילא מוכה אצלו, אזי צריך להיזהר שלפחות "והיה המחנה הנשאר לפליטה" - שמכאן ואילך לא יוכל להכשילו בדברים אחרים, שהיצר מבקש להכניס את האדם לעצבות על חטאיו הקודמים, ואיש הישראלי עיקר תפקידו להתגבר בעניין זה ולעזוב בגדו בידו, כלומר להניח כל הבגידות שהיו וימשיך במעשיו הטובים (ספר "אמרי אש" מאת הרה"ק ר' שמואל אליהו טאוב ממודז'ץ זצוק"ל זיע"א, רשימות תשל"ב)

"ויקח אדוני יוסף אותו ויתנהו אל בית הסוהר מקום אשר אסירי המלך אסורים ויהי שם בבית הסוהר. ויהי ה' את יוסף..." {ל"ט, כ"א} - יוסף שזכה להיקרא "יוסף הצדיק" וזה מורה על אורחותיהם של כל צדיקי הדורות. שמו "יוסף" רומז על דרך עבודת ה' ללא לאות, בהתעלות ובהוספה מתמדת. "זקני תלמידי חכמים, כל זמן שמזקינים, דעתן מתווספת עליהם" {שבת קנ"ב}. ויתפרש הכתוב בדרך רמז: ויקח אדוני יוסף אותו - הוא הקב"ה אדוני של עולם, אדון הצדיק, ויתנהו אל בית הסוהר - שלח את נשמתו לעולם הזה הנחשב כבית האסורים, והוא 'מקום אשר אסירי המלך' - זה מלכו של עולם, בבית האסורים העולם הזה, 'אסורים' כל ניצוצי הקדושה. וההמשך: 'והיה ה' את יוסף' - עם הצדיק ש'מוסיף' והולך בעבודה. וכבר אמרו {יומא ל"ח}: "הבא ליטרה מסייעין אותו" - הקב"ה מסייע לצדיק בעבודתו, 'ויט אליו חסד, ויתן חינו בעיניו שר בית הסוהר' - השטן ויצר הרע נכנעים לו, ולא זו בלבד כי אם 'יתן שר בית הסוהר' הוא השטן והיצר הרע אשר אף מסייעים לו בעבודת הבורא יתברך, כפי שנאמר בספר נחמיה {ט', ח'} על אברהם אבינו: 'ומצאת את לבבו נאמן לפניך', כשאת הביטוי 'לבבו' מפרשים חז"ל על שני יצריו של האדם, יצר טוב ויצר הרע {ראה עוד בירושלמי סוטה פ"ה, הלכה ה'}. ושני היצרים הם 'ביד יוסף', ביד הצדיק השולט בהם {אדרת אליהו, מתוך ספר "פניני הבן איש חי על פרשיות השבוע"}

"כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה" {מ', י"ד} - הטעם שביקש יוסף משר המשקים להזכירו אצל פרעה, ח"ו מלומר ששם מבטחו בשר המשקים, אלא לפי שאסור ליתן להם מתנת חינום כמו שנאמר {דברים ז', ב'} "לא תחנם", ודרשו חז"ל {עבודה זרה כ', א'} "לא תיתן להם מתנת חינום", לכך אחר שפתר לו החלום ביקש הימנו בשכר פתרון החלום שיזכירנו אל פרעה, ולא יהא פתרון החלום כמתנת חינום (ספר "ברכת משה" מאת הרה"ק ר' משה מרדכי בידרמן מלעלוב זצוק"ל זיע"א, שיחות תשמ"א)

"ויען יוסף ויאמר זה פתרונו שלוש הסלים שלוש ימים הם" {מ', י"ח} - נשאל הגאון רבי משה לנדינסקי ראש ישיבת ראדין, משום מה נשתנה לשון זה מלשון הפתרון הראשון, שאצל שר המשקים כתוב "ויאמר יוסף", ואילו בפתרון שר האופים נאמר "ויען יוסף ויאמר"? והשיב, משל למה הדבר דומה, לרופא שבא אצל חולה, אם מגלה הוא שיש תקווה לרפואתו, אזי מזדרז לעודדו ולהאיץ בו שיקח התרופות וייטב לו. אולם, משרואה הוא שמצבו אנוש ואין סיכוי להטבת מצבו, הוא נמנע מלפתוח בדברים ורק ממתין עד שבני המשפחה ישאלוהו. אף כאן כך, אצל שר המשקים שעתידי היה לשוב על כנו, הזדרז יוסף לומר לו את פתרונו תיכף למשמע החלום, לכך נאמר "ויאמר יוסף", שהוא עצמו פתח בדיבור. לא כן גבי שר האופים אשר גורלו נחרץ לתלייה, על כן "ויען יוסף", שלא הרהיב עוז לפתוח בדבריו, רק המתין וענה לשאלות כפי שנשאל (בשם רבי לנדינסקי, מתוך ספר "משלחן גבוה" מאת הרב דב אליאך שליט"א)

הפטרות: "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם" {עמוס ג', ב'} - נראה לפרש הכתוב, תיבת "רק" יש לפרשה על מידת הענוה, כי העניו יראה עצמו 'ריק' ולא יתגאה בשום דבר. גם כל "רק" במקרא הוא לשון מיעוט {ירושלמי ברכות ט', ז'}, שהעניו ממעט את עצמו. לכך תיבת "רק" רמז למידת הענוה. גם היא אותיות ר"ש קו"ף, רוצה לומר, כיוון שרואה עצמו 'ריש', אז יהיה מקום להשראת שכניו יתברך, כמו שנאמר {ישעיה נ"ז, ט"ו}: "ואת דכא". וקו"ף גימטריא מקום. נמצא, תיבת "רק" יש לדרשה על מידת הענוה. וידוע, כי עבור מידת הענוה בחר הקב"ה בישראל, כמו שאמרו רז"ל {חולין פ"ט, ע"א} אמר הקב"ה לישראל: חושקני בכם, שכל זמן שאני נותן לכם גדולה, אתם ממעטים עצמכם. נתתי גדולה לאברהם, אמר {בראשית י"ח, כ"ז} "ואנוכי עפר ואפר". למשה אמר {שמות ט"ז, ז'} "ונחננו מה". לדוד אמר {תהלים כ"ב, ז'} "ואנוכי תולעת". גם ידוע שאמרו רז"ל {זוהר ח"ג, דף ר"מ ע"ב} העניו נמחלים עוונותיו, דחשיב כאילו הקריב כל הקורבנות, דכתיב {תהלים נ"א, י"ט} "זבחי אלוהים רוח נשברה". וזהו שאמר "רק אתכם..." כלומר ע"י מידת הענוה שנקראת "רק", לשון מיעוט, שאתם ממעטים עצמכם, בזה "ידעתי" ואהבתי אתכם "מכל משפחות האדמה". ועוד יש לכם תועלת גדולה מן מידת הענוה, כי "על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם" - "אפקוד" לשון חסרון, כמו "ולא נפקד ממנו איש" {במדבר ל"א, מ"ט}, "ויפקד מקום דוד" {שמואל ב', כ"ה}, וכיו"ב. רוצה לומר, אחסר מעליכם עונש עוונותיכם, כי העניו נמחלים עוונותיו, ודוק. (ספר "ברכת חיים" פירוש ה"בן איש חי" זצ"ל על הפטרות מאת הרב יוסף חיים מזרחי שליט"א)

בְּעֵדְנֵלֶךְ לְשׁוֹלֵחַ הַשֶּׁבֶת

לרפואת שְׁנֵי חֲנָה בַּת דָּפְנָה בַּת שֶׁמֶר אֵלֶּיךָ יִשְׂרָאֵל

"והנה השמש והירח אחד עשר כוכבים משתחים לי... ואביו שמר את הדבר" {ל"ז, ט"ו-א} - דרכו של יוסף היתה לא רק לקרב כל אחד כאמור אלא גם להתבטל בפני כל אחד, למצוא בכל אחד את הנקודה הטובה, את הנקודה החיובית. אדרבה, לכל אחד יש דברים חיוביים שאפשר ללמוד מהם, כפי שאמר דוד המלך {תהלים קי"ט, צ"ט} "מכל מלמדי השכלתי". רעיון זה טמון בחלומו של יוסף. יוסף אמר: גם אם אני אינני אלא איש פשוט ואתם הינכם אנשים גדולים וחשובים, כדוגמת השמש או הירח או כפי שהעולם מגדיר את האדם המצוי "כוכב", גם אצלכם יש ואתם צריכים להשתחוות בפני האדם הפשוט כדי לשמוע ממנו איזו עצה טובה, כדי ללמוד ממנו הנהגה טובה או נימוסים חיוביים. יתכן שזה גם המשך הפסוקים "ואביו שמר את הדבר". אביו הכוונה כלפי מעלה, אביו שבשמים, שמר ואצר שיטה זו והחדירה בעולם, שצריך ללמוד מכל יהודי ולהתבטל בפניו, כי בכל יהודי יש מידות יפות ונעלות ומכל אחד יש מה ללמוד. מכאן נמצאנו למדים את העניין החשוב שיש בדביקות חברים, שע"י התבטלות חברים אחד בפני השני, יכולים הם ללמוד איש מרעהו מידות טובות והנהגות נכונות ומגיעים ע"י כך להתעלות בתורה ובראת שמים ("הבן יקר לי אפרים" מאת הרב אפרים חיים הלוי קליין ז"ל)

"וימצאהו איש והנה תועה בשדה" {ל"ז, ט"ו} - וברש"י: זה גבריאל שנאמר והאיש גבריאל. רש"י מפרש שמלאך מצא את יוסף כשהוא יוצא לחפש את אחיו. נשאלת השאלה מדוע פירש רש"י שמדובר במלאך ולא באיש כפשוטו של מקרא? הלא כל אדם כאשר הוא הולך לחפש מישהו ואינו מוצא אותו, מברר אצל אנשים היכן הוא נמצא. תירץ הג"ר יחזקאל אברמסקי זצ"ל שרש"י דייק זאת מן המילה "וימצאהו", דהנה לאנשים רבים אירע שהם עצרו אדם ברחוב וביקשו את עזרתו למציאת כתובת [אדרעס] מסוימת. אולם מעולם לא קרה שאדם עוצר מישהו אחר ושואל אותו: "אולי תרצה לדעת איך מגיעים לרחוב פלוני?" בפסוק זה כתיב "וימצאהו איש", המלאך מצא את יוסף ולא להיפך, ומכאן הבין רש"י שלא מדובר באיש פשוט שאצלו בירר יוסף היכן נמצאים אחיו, אלא במלאך מיוחד מן השמים שניתנה לו הוראה למצוא את יוסף ולדאוג שישלח למצרים (ומתוק האור, במשנת רש"י מהד' בערקאוויטש) דבר אחר: יובן בס"ד, כאן רמזה לנו התורה שהאיש זה גבריאל [תנחומא, וישב ב'] רִמַּז ליוסף ברוח הקודש על אודות הגלות והצרות העתידיות לבוא על אחיו ויוסף עומד להתפלל עליהם. בא לו האיש גבריאל ושאלו: מה אתה מבקש? זאת אומרת, מה בקשתך ותעש? והוא ענה: את אחי אנוכי מבקש, כלומר, בקשתי ותפילתי, שאחיי לא יפלו בידי אויביהם. ואז ענהו גבריאל: דע לך, שכל זמן ששני דברים קיימים בעם ישראל, יד האויב לא תשלוט בהם, והם: אהבת אחים ולימוד תורה, וכן להיפך, כשישראל עוזבים את התורה או שישנה שנאת אחים ביניהם, אז הקטיגור מתגבר ומתעוררת שנאת אומות העולם עליהם וגם כן השמים מסכימים עימם, ואז ח"ו הם נופלים בידם. וזה שאמר לו: "נסעו מזה", כלומר הסיעו עצמם מזה, רמז לתורה הקדושה, שנאמר: "מזה ומזה הם כתובים" {שמות ל"ב, ט"ו}. ולא קרה זה, כי אם ישנה ביניהם גם שנאת אחים כמ"ש: "שמעתי אומרים נלכה דותיינה", דותיינה לשון דין ודברים ולשון הרע ביניהם, וכל אחד מבקש דין על חברו. ולכן פחד יוסף מאוד כל כך וכביכול לא האמין למלאך וחשב אולי משגה הוא ונתן ליבו לחקור זאת, כמ"ש: "וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדותן" - שהלך וחקר אחר כל אחד ומצא אותם בדותן, שאמת הדבר שאינם מאוחדים, אלא כל אחד אומר שלום עליך נפשי. ודותן לשון דו-תן, כלומר מחולקים לשני גופים נפרדים (דברי משה איש האלוקים - דרשים לתורה מאת הרב משה שמאי זצ"ל תרנ"ד-תשכ"ב)

"וישמע ראובן ויציליהו מידים" {ל"ז, כ"א} - שמעתי מאדמו"ר הקדוש זלה"ה סגולה לחולי מהבעש"ט שינדור בחוליו סעודה עבור נשמת בארי הנביא, אביו של הושע בן בארי, ואח"כ יאמר שני הפסוקים בספר ישעיהו קפיטל ח' פסוק י"ט ופסוק כ' נבואתו של בארי. ואיתא בגלגולי נשמות מהרמ"ע מפאנו ז"ל, ראובן נתגלגל בהושע בן בארי וזה שאמרו רבותינו ז"ל: אמר הקב"ה לראובן אתה פתחת בתשובה תחילה, חייך שכן בנך פותח בתשובה תחילה, ומנו הושע שנאמר: שובה ישראל עכ"ל. ואיתא במדרש רבה פר' וישב בפסוק "וישמע ראובן ויציליהו מידים", אתה פתחת בהצלת נפשות, חייך שאין מפרישין ערי מקלט תחילה אלא בתחומך, הדא הוא דכתיב "את בצר במדבר לראובני". 'בצר' גימטריא 'רפואה', ואיתא במדרש רבה פסוק "וישבו לאכול לחם", מאכיל לחם לכל באי עולם, וידוע אשר ראובן לא היה באותו סעודה, על כן אפשר הנ"ל מרומז בדברי הבעש"ט ז"ע כי הכוח נמשך מכוח האב, ובשני פסוקים הנ"ל נאמר אשר לא ידרוש האדם אל האבות וגו' אך יעשה תשובה ויתרפא (רבי נפתלי אבד"ק ליטאוויסק, אילה שלוחה, "מאורי החסידות" מהד' הלפרן)

"והבור ריק אין בו מים" {ל"ז, כ"ד} - וברש"י: מים אין בן אבל נחשים ועקרבם יש בו. מדוע התורה היתה צריכה להוסיף את המידע שאין מים בבור בעוד שהיא ציינה בתחילה שהוא ריק? אלא ניתן לפרש שהתורה רצתה לרמוז לנו שהעובדה שהבור ריק לא מלמדת על כך שאין בו כלום, אלא שהוא ריק מדברים טובים! ולכן היא הוסיפה פרט מידע זה שאין בו מים כדי שנבין מה כן יש בו. הבור נמשל לאדם והמים לתורה והנחשים והעקרבם ליצר הרע. כשאומרים על אדם פלוני שהוא "ריקני" אין זה אומר שאין בו כלום, שהוא "נייטרלי", אלא שהוא ריק מתוכו חיובי, ובמקרה דגן תורה, מצוות ומעשים טובים. לתאר אדם בתואר "ריקני" זה תיאור שלילי ולא חיובי. כשם שהבור הוא כלי קיבול, כך גם האדם, ואם הוא לא ממלא את חיו בתוכו תורני אז תוכו שלילי חודר לתוכו. אך יש הבדל שצריך לשים לב אליו בין הבור לאדם. בור אפשר לכסות במכסה כדי למנוע כניסת נחשים ועקרבם, אפילו כשהוא ריק. לא כך האדם. לאדם יש אמצעי חישה שבאמצעותם הוא קולט מידע, השפעות והנהגות מסביבתו, אמצעי חישה שהוא לא יכול לבטל או "לסגור" אותם. רק ע"י החדרת תוכו תורני ויישומו, ניתן לקבל סיעתא דשמיא כדי למנוע את כניסת התוכו השלילי. את החושך ניתן לנצח ע"י הדלקת האור (עורך המעדגלון)

"ותשב בפתח עיניים" {ל"ח, י"ד} - היא יושבה בעיניים פתוחות. היא חזתה את אשר ייצא מזה - מלכות בית דוד... (חידושי הרי"ם, מעיינה של תורה מאת הרב אלכסנדר זושא פרידמן זצ"ל הי"ד)

"ויהי כמשלש חדשים... ויאמר יהודה הוציאוהו ותשרף" {ל"ח, כ"ד} - מכאן רמז לנר חנוכה שחל שלושה חודשים אחרי ראש השנה. נר חנוכה מצווה שיהיה בחוץ - "הוציאוהו" - (על פתח ביתו). "ויאמר יהודה" - רמז הוא למה שרבי יהודה אומר: "חנווני שהדליק נרו מבחוץ ונשרף הפשתן פטור מפני שהוציא ברשות" {שבת כ"א} {קול שמחה, מעיינה של תורה}

"וימאן ויאמר" וגו' {ל"ט, ח'} - טעמו של "וימאן" הוא שלשלת, ללמדך שבעת שהיצר בא אל האדם לפתותו לדבר עבירה, אין צריכים להכנס עמו לוויכוחים אלא למאן בלי כל סיבה. כי היצר הרע בתוקפו יכול להביא לו כמה וכמה ראיות והוכחות שאין איסור בדבר, ולהפוך דברי אלוקים חיים ולהכשיר את השרץ בק"ן טעמים. ועצה היעוצה לזה הוא ביוסף הצדיק שמיאן בדבר ואמר שאינו רוצה לשמוע כלל אף שיכול להיות שמותר. וימאן ללא שום טעם וסיבה, וכך היה ביוסף הצדיק שמיאן ואמר שאינו רוצה בשום פנים ואופן ולא נכנס עמה בויכוח כלל (רבי מנחם מנדל מווארקא, נפלאות יצחק מובא בבית יצחק, מאורי החסידות)

"בעוד שלושה ימים ישא פרעה את ראשך מעליך ותלה אותך על עץ ואכל העוף את בשרך" {מ', י"ט} - מה טעם פתר יוסף לשר האופים, שייתלה על עץ? ברם, מספרים מעשה בתערוכה של ציירים שהוצגה בה תמונתו של צייר מפורסם המתארת אדם מחזיק בידו סל עם פירות. והיה התמונה כל כך חיה וממשית, עד שהיו העופות סבורים שאלה הם פירות ממשיים והיו עטים עליהם לאכולם. תמונה זו עוררה את התפעלות כל העולם ונקבע פרס גבוה לכל מי שיבוא וימצא בה חיסרון. בא פיקח אחד ואמר: "אמנם הפירות מוצלחים ביותר ונראים כממשיים, אולם האדם המחזיק בסל אינו מוצלח כלל, שכן אילו היה גם האדם כמו הפירות נראה כחי ממש, הרי היו העופות מתייירים מפניו ולא היו עטים על הפירות הנתונים בידיו"... ואכן, אותו פיקח קיבל את הפרס. כיצא בזה גם כאן, כשסיפר שר האופים ליוסף כי העוף אכל מן הסלים אשר על ראשו, למד יוסף מזה שאדם זה אינו נחשב עוד לאדם חי, שכן העוף היה מתייירא מפני אדם חי ולא היה אוכל מעל ראשו ואין זאת אלא שכן מוות הוא. לפיכך פתר לו את חלומו למיתתו... (הרה"ג מהר"ם שפירא ז"ל מלובלין, מעיינה של תורה)

הַפְּטָרָה: "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם" {עמוס ג', ב'} - תלמיד חסר הבנה וכשרונות אינו נענש ע"י מורהו כי יודע המורה שאין כל תועלת בעונש, ואילו תלמיד חרוץ, בעל כשרונות וידען, כאשר הוא מתרשל בלימודיו או עושה עוול כלשהו - הריהו בא על עונשו כראוי. "רק אתכם ידעתי" - יודע אני אתכם ומכיר את כשרונותיכם, לפיכך מגדיל אני את עונשכם, כאשר אינכם שומעים בקולי - "על כן אפקוד עליכם עוונותיכם" (כוכב מיעקב, מעיינה של תורה). מה שהיהודים סובלים יותר מכל העמים אע"פ שהללו גרושים בהרבה מהם, הרי זה בשל מעלתם היתירה של היהודים. בשבילם נברא העולם, הם נבחרו להיות למופת לכל האנושות, הם הם ליבו של עולם וממילא גדולה אחריתם לאין שיעור. בחטאם הריהם פוגמים בכל הבריאה ולפיכך עליהם להיענש בעד כל עוונותיהם, שהם קלים לכאורה אולם נוגעים בגבהי מרומים... (ספרים, מעיינה של תורה)

מעד נכון לשולחן השבת

לרפואת שני חנה בת דפנה בתוך שאר חולי ישראל

"וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען" {לז, א} - רשעים ארץ ישראל מקיאתן, שנאמר בעשו: "וילך אל ארץ [שיצא מהארץ] מפני יעקב אחיו וכו'". צדיקים ארץ ישראל קולטתן, שנאמר: "וישב יעקב בארץ מגורי אביו" (לקח טוב)

"היה רועה את אחיו בצאן והוא נער... ויבא יוסף את דיבתם רעה אל אביהם" {לז, ב} - היה מנהיג ומורה אותם במלאכת הצאן, ומפני נערותו חטא להביא דיבת אחיו, כי לא ניסה ולא התבונן לאחרית דבר, אע"פ שהיה אז משכיל מאוד, ושהיה אח"כ מורה לזקני הדור, כאומר: "וזקניו יחכם" {תהלים קה, כב} וזה כאומרם ז"ל: "ולא בדדקי עצה" {שבת פט}. ויבא יוסף את דיבתם - באומר: לאביו שאחיו היו טועים ומפסידים בגלי דעת כראוי במלאכת המקנה, שהייתה אז עיקר השתדלותם בקניית עושר ונכסים (ספורנו)

"ואביו שמר את הדבר" {לז, יא} - מה צורך לכתוב זה? אלא כשבאה לו הבשורה ולא האמין לבניו שהוא חי, "וירא ישראל את העגלות אשר שלח יוסף" {בראשית מה, כז}, כי לא נשלחו כי אם על פי המלך כמו שכתוב שם {בראשית מה, כא}: "עגלות על פי פרעה", אז האמין ע"י החלומות שמוכיחין שסופו להיות מושל, ועגלות הללו ע"י מלכות וממשלה באים, ומתוך כך אמר {בראשית מה, כח}: "רב עוד יוסף בני חיי", כי תימה גדולה היה, היאך האמין אחרי שראה כתונתו מלאה דם. כמו שנחרד יצחק על יעקב בשביל שמצא שיער בחלקת צוואריו (רשב"ם)

"ועתה לכו ונהרגו" {לז, כ} - מכאן אמרו חכמים: לשון הרע הורגת שלושה: האומר והמקבלו וזה שאומרים עליו (מדרש)

"ויפשיטו את יוסף את כתונתו את כתונת הפסים אשר עליו" {לז, כג} - לפי פשט הכתוב אמרו כותנתו היא החלוק, כתונת הפסים היא לבוש העליון שעשה לו אביו, ולפי זה היה להקדים הפשט לבוש העליון שהוא כתונת הפסים. ולהבין כוונת הכתוב יש לדקדק עוד למה לא אמר 'ואת כתונת הפסים'. אכן כוונת הכתוב היא שהאחים לעולם לא רצו להפשיטו לחלוטין ולהניחו עירום אלא להסיר מעליו כתונת הפסים שבה הייתה הקנאה בו, ומודיע הכתוב כי כשהסירו כתונת הפסים ברוב הכעס והשנאה, לא דקדקו להסיר אותה במיתון ובנחת רוח, אלא בשנאה גדולה ובכל כך אכזריות עד שהסירו עימה גם הכותנת שהיא החלוק. וזה הוא שיעור הכתוב "ויפשיטו את יוסף", פירושו: לא נשאר כי אם גופו של יוסף עירום, כי הסירו את כותנתו שהיא החלוק עם כתונת הפסים כשהסירו מעליו בלא כוונה. אשר עליו - נתכוון להגדיל הדבר כי כתונת הפסים היא הייתה מלבוש העליון, והסירו כל הבגדים וגם החלוק כולם יחד עימה מרוב הכעס והשנאה (אור החיים הקדוש)

"וישבו לאכל לחם" {לז, כה} - לשון עיכוב וקביעות, קבעו עצמם בסעודה. ובמדרש תהלים "וישבו לאכול לחם" אמר הקב"ה: אתם מכתתם אחיכם מתוך מאכל ומשתה, שנאמר: "וישבו לאכל לחם", הרי בניכם נמכרים בשושן מתוך מאכל ומשתה, שנאמר: "בשנת שלוש למלכו וכו'" {אסתר א, ג}, והמן בא ולקח אתכם מתוך מאכל ומשתה שנאמר {שם ג}: "והמלך והמן ישבו לשתות וגו'" (רבינו בחיי)

"מה בצע כי נהרוג את אחינו" {לז, כו} - הם עומדים ומשליכים אותו לבור ואומרים: נאכל ונשתה ואח"כ אנו מושכים אותו ומעלים והורגים אותו. אכלו ושתו. באו לברך. אמר להם יהודה: באים להרוג ומברכים להקב"ה? והרי אין אנו מברכים אלא מנאצים מהו [וזוהו] "מה בצע כי נהרוג את אחינו". אמר להם יהודה: "בוצע ברך, ניאץ ה" {תהלים י, ג}, אלא לכו ונמכרו לישמעאלים (פסיקתא רבתי פ"י, כי תשא)

"ויקח יהודה אישה לער בכורו ושמה תמר" {לח, ו} - לפי שהייתה קומתה דומה לתמר, אמרו: תמר בת שם בן נח הייתה, והייתה נאה ביותר, וכיוון שנטלה ער, אמר: עכשיו היא יולדת והיא מתכערת. מה עשה? היה מניח השדה וחורש בגנות. לשון נקי [כלומר, שהיה דש מבפנים וזורה מבחוץ], ועליו הוא אומר: "ואץ ברגליים חוטא" {משלי יט, ב}. כיוון שראה הקב"ה כך, הגיפו [המית אותן], דכתיב: "וימיתו ה" (מדרש הגדול)

"ויחשבה לזונה כי כיסתה פניה" {לח, טו} - משום שכיסתה פניה, חשבה לזונה? אמר רבי אלעזר: שכיסתה פניה בבית חמיה [ולכן לא הפירה, שכל הימים שגדלה בביתו, לא ראה אותה], דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל כלה, שהיא צנועה בבית חמיה, זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים. מניין? מתמר. נביאים, דכתיב: "חזון ישעיהו בן אמוץ" {ישעיה, א, א}; מלכים מדוד. ואמר רבי לוי: דבר זה מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחים היו. אמר רב חמא: צריך אדם לרגל עצמו באחות אשתו ובקרובותיו, שלא יכשל באחת מהן, וממי אתה למד? מיהודה. "ויחשבה לזונה" - למה? "כי כיסתה פניה" עד שהיא בבית חמיה (בראשית רבה פ"ה)

"הכר נא למי החותמת וגו'" {לח, כה} - ומהי המידה כנגד מידה? אלא אמר רבי חמא בר חנינא: ב"הכר" בישר יהודה את אביו, ולכך ב"הכר" בישרוהו. ב"הכר" בישר: "הכר נא הכתונת בנך היא". ב"הכר" בישרוהו: "הכר נא למי החותמת וגו'". (סוטה י', י"ב)

"כי אם הלחם אשר הוא אוכל" {לט, ו} - פירש רש"י: לחם זו היא אשתו, שנאמר: "אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי אוון" {משלי ל, כ}. ושמעתי פשט כי לחם הוא ממש, דהא לעולם שם שמיים שגור בפיו של יוסף, והיה אומר תמיד לכל רואיו שהוא עברי, לכן היה מונע אדוניו ממנו את לחמו, שנאמר: "כי לא יוכלון המצרים לאכול (עם) [את] העברים [לחם]" {בראשית מג, לב} לכן היה מונע אדוניו ממנו את לחמו (פירוש הרא"ש)

"ותאמר שכבה עמי" {לט, ז} - אמר יוסף: אבא נתנסה, זקני נתנסה, ואני איני מתנסה [בשום ניסיון]. אמר ליה הקב"ה: חייך, שאני מנסה אותך יותר מהם, דכתיב: "ותאמר שכבה עמי" (בראשית רבה פפ"ז)

"ויתנהו אל בית הסוהר" {לט, כ} - והלא בן מוות היה, ולמה נתנהו [רק] לבית הסוהר? אלא שהכיר הדברים שהם שקר, אמר לו: יודע אני, שאין הדבר ממך אלא היא הסיתה אותך לדבר עבירה, אלא כדי שלא לערב פסולת בבני [שלא יאמרו: כשם שתבעה לזה, כך תבעה לאחרים, ונמצאו בני פסולים]. לכך אני נותנך אל בית הסוהר (בראשית רבה ט')

"וישאל את סריסי פרעה... מדוע פניכם רעים" {מ, ז} - ומדוע שאלם? לפי שדרך החכם לשאול לאשר עימו, [כאשר רואהו כעוס], מדוע פניו משונים היום משאר הימים, וכן אומר באמנון: "מדוע אתה ככה דל בן המלך" {שמואל ב, יג, ד}, וכן אומר בנחמיה: "ויאמר לו המלך מדוע פניך רעים" {נחמיה ב, ב} {פסיק"ז}

"והנה גפן לפניי" {מ, ט} - יש לומר שמרומז בראשי תיבות גפ"ן שהיה מנשא ומרומם את יוסף שהיה חשוב בעיניו והיינו גפ"ן ראשי תיבות גיבור, פותר, נבון. גיבור שהיה גובר על יצרו, פותר חלומות, נבון כמו שכתוב: "אין נבון וחכם כמוך" {בראשית מא, לט}, והיינו שאמר שרואה גפן לפניו, מי שיש לו ג' מעלות אלו לפניו, ושר האופים אמר: א"ף אני" - ראשי תיבות אשת פוטיפר אתה נאפת יוסף, ולכך פתר אותו לרעה והבן (דגל מחנה אפרים)

"ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחו" {מ, כג} - אמר לו הקב"ה ליוסף: שר המשקים שכחך, ואני לא אשכחך, מי היה מחכה לאברהם ושרה שהיו זקנים שיוולד להם בן, מי מחכה ליעקב שעבר במקלו הירדן שיפריץ ויעשיר, מי היה מחכה ליוסף שעברו עליו כל הצרות הללו שיהיה מלך וכו', מי מחכה לגלות שיהיו לשם ותהילה, מי מחכה לסוכת דוד הנופלת שיקימנה רק הקב"ה, מי מחכה שיהיו כל העולם אגודה אחת וכו' (בראשית רבה פפ"ח)

נאמר בתורה בשבח שבט יששכר: "וירא מנוחה כי טוב, ואת הארץ כי נעימה, ויט שכמו לסבול, ויהי למס עובד" {בראשית מט, טו}. פירש הרב הקדוש מוהר"י מוורקא זצ"ל: "וירא מנוחה כי טוב" - אימתי זוכה האדם למנוחה אמיתית וטובה? אם "ויט שכמו לסבול" - אם נוטל הוא על עצמו, שיוכל לסבול את הכל. הערה: הכוונה בפירוש המילה 'לסבול' אינה מלשון צער, אלא מלשון סבלנות; שיש לו סבלנות לכל מה שעובר עליו, שזה ההיפך מקוצר רוח. מתי יכול האדם לסבול הכל, כפי שמפורש כאן? רק כאשר הוא מאמין שמאורעות חיייו הם בהשגחה ולטובה! רק אז יכול הוא לסבול הכל, ורק אז יש לו מנוחה. כי המנוחה היחידה מכל דאגות העולם הזה ומייסוריו היא רק האמונה; ובלי האמונה הפשוטה שהכל לטובה, העולם הזה הוא הגיהנום בעצמו, ויותר גרוע מהגיהנום. כי משפט רשעים בגיהנום שניים-עשר חודש, ואילו בעולם הזה יש אנשים שיש להם גיהנום מתמשך של עשרות שנים. ומה הוא הגיהנום שלהם? הרגשת המרירות וחוסר שביעות רצון המקננת תדיר בליבם. כי אין ייסורים גדולים בעולם יותר מלהיות ממורמר ובלתי מרצה. וממילא, נלווים לזה כל שאר מיני הגיהנום - מריבות וסכסוכים, כעס, דאגות, לחץ וקנאה, נקמה, עצבות, ייאוש ודיכאון - והכל רק ורק מחמת קטנות אמונה, שאין מקבלים באמונה שלמה, שכל מה שקורה הוא מאת ה'. ומי שיש לו אמונה, ומאמין שהכל מאת ה' - חייב בגן עדן ("בגן האמונה המבואר" מאת הרב שלום ארוש שליט"א)

* * *

לאדם קשה להזיל מכספו לצדקה. את הכסף השיג בעמל כפיו, ומצד הטבע חביב עליו הישג זה. בשל קושי זה ציווה הקב"ה: "ולא תאמץ את לבבך... פתוח תפתח את ידך" {דברים טו, ז-ח}. הלב נוטה להיסגר מול מצוקת העני, בהתחשב בחולשה אנושית זו מכוונת התורה את האדם להתעלות מעל עצמו ולפתוח את ידו. בשכר אותה נדיבות לב מחזיר הקב"ה כפל כפליים. רש"י מפרש את אזהרת שלמה המלך {קהלת יא, ה}: "כך לא תדע את מעשה האלקים" ואומר: "אף גזירותיו של מקום לעניין עניות ועשירות כך עלומות הם ממך, ולא תמנע מן החסד לדאוג שמא אחסר מנכסיי ואעני, לא אעסוק בתורה ואתבטל ממלאכתי ואעני, לא אשא אישה ויהיה לי בנים ואצטרך להוציא עליהם". על האדם לפעול בניגוד לעצת היצר. היצר משיאו לצמצם בצדקה, להרבות במסחר על חשבון לימוד התורה ולא לטפח את המשפחה. על האדם לבטוח בה' שישלח עזרתו מקודש ולאטום אוזניו משמוע אל פיתוי היצר. הנשמה קרויה "נר ה'" {משלי כ, כז}. נאמר על כך במדרש: "אמר הקב"ה: נרי בידך ונרך בידך, ואיזו נרו של הקב"ה, זו תורה שנאמר 'כי נר מצווה ותורה אור' {משלי י, כג}. מהו 'כי נר מצווה', אלא כל מי שעושה מצווה הוא כאילו מדליק נר לפני הקב"ה ומחיייה נפשו... ומהו 'ותורה אור', אלא הרבה פעמים שאדם מחבב בלבו לעשות מצווה, ויצר הרע שבתוכו אומר: מה לך לעשות מצווה ומחסר את נכסיך, עד שאתה נותן לאחרים תן לבניך. ויצר הטוב אומר לו: תן למצווה. המדרש מתאר את הקונפליקט המתעורר אצל האדם כשנדרש הוא לשלם מכיסו על קיום מצווה. מדמה המדרש נתינה זו לנר, כשם שאורו של נר אינו חסר אף אם מדליקים ממנו אלפי נרות, "כך כל מי שיתן למצווה אינו מחסר את נכסיו" {שמות רבה לו, ג}. הנותן צדקה אינו גורע מהונו כמלוא הנימה, כל כספו עתיד לשוב אליו. רק רווחים הוא גורף בנפש ובגוף כשבניגוד לרצונו תורם הוא משלו. לפי המדרש, עושה המצווה מחייה את נפשו בעולם שכולו טוב, וגם בעולם הזה לא יגרע חלקו, כמו שנאמר: "וצדקה תציל ממוות" {משלי י, ב} {מתוך הספר "עלי דרך" מאת הרב אברהם דוד סיימון שליט"א}

ה' יעזור שנשמע ונתבשר בשורות טובות, ישועות ונחמות! שבת שלום ומבורך!

לע"נ: יוסף בן יעקב וסלחה ז"ל, חיה זיסל ברוך הי"ד, ר' קלמן לוי הי"ד, ר' אברהם גולדברג הי"ד, ר' אריה קופינסקי הי"ד, ר' משה טברסקי הי"ד. לרפואת: אורי בן ציפורה,, דניאל חיים בן איילת, דניאל בן שלמה, ג'ואל בת פביאן, אברהם חיים בן שרה, ורדה בת חנה, ליאור חיים בן מרים, יונתן בן מלכה פולארד, אברהם שמואל בן שיינא, יוסף מיימון בן שרה, צ'ארלי עובדיה בן סימה, מימון בן עישה, אברהם בן רוזה, רונן בן זיוה, לאה בת זלדה, שמעון בן רחל בת ר' חיים הלוי, שלמה מאיר בן גניה, יהודית בת חנה, בוורלי בינה שושנה בת פיי, ניסים פרץ בן סוליקה